

ŞEBİNKARAHİSAR YÖRESİNDE ZİYARET YERLERİ İLE İLGİLİ İNANÇ VE UYGULAMALAR

Mustafa BAYAR*

Özet

Bu makalede ilk önce kısaca Şebinkarahisar ilçesinin tarihi gelişimi ve ziyaret fenomeni üzerinde durulmuştur. Daha sonra Şebinkarahisar ilçe merkezi ile buraya bağlı köylerdeki ziyaret yerleri ve bunlarla ilgili çeşitli inanç ve uygulamalara yer verilmiştir. Araştırmanın sonunda ziyaret yerleri hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Yörede kutsal mekânlar için baba, dede, şeyh, eren, evliya, yatır ve türbe gibi kavramlar kullanılır. İnsanlar maddi ve manevi hastalıklar ve çeşitli dilekler için son çare olarak bu mekânlara sığınır. Böylece insanlar ziyaret yerlerinde kutsal ile direk iletişime geçeceklerine inanırlar.

Anahtar Kelimeler: Şebinkarahisar, ziyaret yerleri, adak, ziyaret fenomeni, Türbe.

Abstract

After giving a short history of the Northern Turkish district Şebinkarahisar within the province Giresun and a description of the phenomenon of religious visits, this essay tells about sacred places and visiting costumes in the district. People use some terms such as father, grandfather, shaikh, saint, sacred dead etc. to relate the visiting place "türbe" (tomb, sanctuary). They go to those places to beg for their wishes, usually for recovering from material and spiritual diseases. People believe they can be in direct contact with the 'sacred' in those places.

Keywords: Sebinkarahisar, sacred places, vow, phenomena of visitation, tomb.

1- Şebinkarahisar'ın Tarihi Gelişimi

Şebinkarahisar M.Ö.'ki çağlardan itibaren varlık sürdürmüş bir yerleşim merkezidir. Şehrin ilk defa Hititler zamanında tarihi kayıtlara geçtiği, Hitit metinlerinde Azzi ülkesi olarak adlandırıldığı ve bu bölgeyi de içine aldığı belirtilmektedir (Karpuz 1989:4; Bilgili 1989: 18; Yurt Ansiklopedisi 1982: 3111). Şehir, Perslerden sonra Helenistik dönemde Pontus Krallığı sınırları içerisinde kalmıştır. Şehrin bu dönemdeki adı, Koloneia (Coloneia) olarak bilinmektedir (Yürüdü- Bulut 2000: 282; Karpuz 1989: 4; Bilgili

* Doktora Öğrencisi, Cumhuriyet Üniversitesi, bayar28@mynet.com

1989: 18). Bizans döneminde bir thema merkezi olduğu anlaşılan Karahisar, Kolonia adı ile beraber Mauro-Kastron (Kara Hisar) olarak da anılmaya başlanmıştır (Özcan 2008: 92).

Osmanlı hâkimiyetine kadar Şebinkarahisar'da çok sayıda beyliğin hüküm sürdüğü görülmektedir. Malazgirt zaferi sonrasında Türk hâkimiyetine giren yöre; sırasıyla Danişmentliler, Mengücekliler, Anadolu Selçukluları, İlhanlılar, Eratnalılar, Kadı Burhanettin ve Mutahharten Erzincan Emirliğinin yönetiminde bulunmuştur (Darkot 1977: 280; Okutan 1949:65-109; Bilgili 1989: 19-28; Acun 2008: 393).

1401'de Karahisar, Osmanlı hâkimiyetine girmiş, ancak 1402 yılında Ankara savaşında mağlup olunmasıyla Osmanlı hâkimiyeti sona ermiştir. Bölge bir müddet Akkoyunlular ile Karakoyunlular arasında hâkimiyet mücadelesine sahne olmuş (Uzunçarşılı 1982:359-360; Bilgili 1989: 31), bu durum bölge nüfusu üzerinde olumsuz etki yapmıştır (Acun 1997:152). Karahisar ve çevresi, kesin olarak Fatih Sultan Mehmet döneminde 1473 yılında yapılan Otlukbeli Savaşının kazanılması sonucu Osmanlı hâkimiyetine girmiştir (Varlık 1989: 427; Atik 2001:188; Akşit 2000: 23-24; İnalçık 1977: 526).

Osmanlı döneminde önceleri, Rum Beylerbeyliğine, daha sonra sırasıyla Erzurum, Trabzon ve Sivas vilayetlerine bağlı bir sancak merkezi olmuş ve etrafındaki daha küçük yerleşimleri kendisine bağlamıştır. Korunaklı kalesi, şap madenleri ve ulaşım şartlarının oluşturduğu iktisadi canlılık, devrin şartları içerisinde bu şehrin küçülmesini önlemiştir. Hatta şehir, Anadolu'nun diğer şehirleri kadar hızlı olmasa bile büyümüştür (Yürüdü-Bulut 2000: 283; Acun 1997: 394).

Karahisar, 1923 yılında çıkarılan bir kanunla vilayet olmuş, on yıl vilayetlikten sonra 1933 yılında ilçe haline dönüştürülerek Giresun iline bağlanmıştır (Okutan 1949:215; Çiçek 2000: 64).

Şebinkarahisar ve çevresindeki ziyaret yerlerini tanıtmaya geçmeden önce, konunun daha iyi anlaşılabilmesi için ziyaret terimi, ziyaret inancının tarihi, dini ve kültürel boyutları hakkında bilgi vermeyi gerekli görüyoruz.

2- Tarihi-Dini ve Kültürel Boyutlarıyla Ziyaret Fenomeni

Kutsal mekânlara gitme davranışı, ziyaret kavramıyla ifade edilmektedir. Türkçede, birini veya bir yeri görmeye gitmek, saygı göstermek, feyiz almak, dua etmek maksadıyla mübarek bir yere gitmek, ziyaret edilen yer, yatır, evliya türbesi, ziyaretgâh gibi anlamlara gelen 'ziyaret' kelimesi (Doğan 1992: 1195; Örnekleriyle Türkçe Sözlük 1996: 3330), Arapçada da aynı şekilde ifade edilmektedir. Yine Arapçada aynı kökten gelen 'zevr' sözcüğü hem ziyaret hem de ziyaret eden manalarında kullanılmaktadır (Gökbel 1999: 165; Kandemir 1993: 620; Günay vd 1996: 10; Atasagun 2006: 33).

Burada ele aldığımız ziyaret konusu, olağan kabir ziyaretlerinden oldukça farklıdır. Zira söz konusu olan, yatır, türbe, tekke, dede mezarı, ziya-

ret gibi çeşitli isimler ile anılan ve çoğunlukla kendilerine veli, evliya, eren, ermiş, şeyh, dede, baba gibi türlü isim ve sıfatlar verilerek manevi güç ve meziyetlerine inanılan kişilerin yattıkları kabul edilen yerlere, belli hacet, dilek ve isteklerle yapılan ziyaretler ve bu alanda oluşmuş bulunan inanç ve uygulamalardır (Oymak 2000: 446; Keskin 2004: 90; Köksal 1987: 229). Bu anlamdaki ziyaretin, yine Türkçemizde oldukça yaygın bir kullanıma sahip bulunan “adak” ile yakın ilişkisi bulunduğundan ziyaret yerleri adak yerleri olarak da isimlendirilmektedir (Günay vd 1996: 10; Oymak 1996: 287; Keskin 1999: 186). Adak; Tanrı'ya, kutsal sayılan bir şahsa, bir yere (türbe, mezar vb), bir şeye, herhangi bir dileğin olması, yerine getirilmesi şartıyla adı bildirilerek yapılan şartlı bir vaat, bir söz, bazen şartlı bazen peşin (mum, para, seccade vb) bir ant şeklinde münferit veya topluca yapılan davranış olarak görülmektedir (Tanyu 1967: 9). Aslen Türkçe olan ve Türkler tarafından yaygın olarak kullanılan adak kelimesi bütün Orta Asya Türk lehçelerinde, her lehçenin fonetik özelliğine göre kullanılan “ıduk, ıtık, ızık, ıdık, ısık” gibi kelimelerden türemiş olması kuvvetle muhtemeldir (Tanyu 1967: 19-21; Güngör : 348).

Kutsal yerler her zaman için sadece kendilerinde belli bir manevi güç, feyiz ya da bereket bulunduğu inanılan ve bir takım efsaneler, hikâyeler, kerametler ve mertebeler atfolunan şahısların mezarları, türbeleri yahut onlara ithaf olunan mekânlar değildir. Zira kutsal bilinen bir kısım dağlar, taşlar, ağaçlar, sular, tepeler gibi mekânlar da ziyaret yeri kategorisine dâhil olmaktadır (Günay vd 1996: 11; ; Gökbel 1999: 166; Tatlıhoğlu 2002: 11). Kutsal olarak bilinen taş, ağaç vb ziyaret yerleri çoğu zaman bir efsaneyle karışmış veya bir evliya ile bağlantı kurmuş onun hayatına girmiş veya veliye, yatıra çok yakın olmakla kutluluk kazanmıştır (Tanyu 1967: 300-301; Oymak 2000: 447).

Fenomenolijik açıdan bakıldığında ziyaret fenomeni, kendilerinde beşer üstü ilahi güç ve kudretin bulunduğu inanılan, bir takım mezarların, türbelerin ve ağaç, su, dağ, taş gibi mevkilerin çeşitli amaç ve usullerle ziyaret edilmesini ifade etmektedir (Keskin 2004: 90). Esasında insanları buraya cezbeden şey, onlarda bulunduğu inanılan fevkalade manevi güç, feyz, bereket veyahut da fenomenolojinin diliyle ifade etmek gerekirse kutsalın, onunla bir takım ayinle ilgili usullerle temasa geçilmesi halinde insanlara faydasının dokunacağına inanılmakta oluşudur. O halde yapısal bakımından ziyaret fenomenini, kutsalın bir tezahür ve yaşayış biçimi olarak kabul edebiliriz (Günay vd 1996: 104; Oymak 2002: 132,147; Keskin 1999: 186). Söz konusu yerlere gösterilen ilgi Mircea Eliade'in ifadesiyle “bunlara yapılmış bir tapınma değil, onların, kutsalın bir tezahürü olmalarında gizli olması” (Eliade 1991:X) nedeniyle kutsal nesne ile temasa geçen kimsenin, kendisini, kutsalı tayin eden asil güçle temasa geçmiş görme psikolojisiyle yakından ilişkilidir (Ataşun 2006: 35).

Bu tip inanç ve uygulamalara sadece ülkemizde değil aynı şekilde diğer Türk devletlerinde de daha İslam öncesi dönemden itibaren rastlandığı bilinmektedir (Tatlıoğlu 2002: 55-125; Özkan 1995: 465-475). Esasında bu inanışların yaygınlığı sadece ülkemiz ve diğer Müslüman Türk devletlerine mahsus değildir. Zira İslamiyet öncesi döneme kadar Araplar arasında görüldüğü (Çelik 1995: 78), Afrika kıtasında çeşitli amaçlarla velilerin mezarlarının ve diğer kutsal mekânların ziyaret edilmesinden ibaret olan uygulamaların yaygın olduğu belirtilmektedir. Bu inanışlara, natürizm ve animizmin bir tür tezahürleri olarak tarihin her döneminde Afrika, Amerika, Avustralya, Uzakdoğu, Çin, Hindistan, Eski Yunan gibi yerlerde de rastlanmaktadır (Günay vd 1996: 11; Gökbel 1999: 166 Oymak 2000: 447). Öte yandan Hıristiyanlık, Azizler kültürünü, daha ilk dönemlerinden itibaren dini hayatın önemli bir parçası haline getirmiş bulunmaktadır (Günay vd 1996: 11; Polat 2008: 11-23). Bu anlamda ziyaret fenomeni, inanç ve uygulamalar açısından coğrafya ve kültürlere göre farklılıklar arz etse de öz itibarıyla bütün insanlığı kapsayan bir değer olarak kendini göstermektedir (Günay vd 1996: 11; Oymak 2000: 447).

Genel olarak ülkemizde, özel olarak araştırma sahamızda karşımıza çıkan ziyaret olgusunun tarihi ve kültürel arka planına baktığımız zaman; kökleri eski Türk dini tarihine kadar uzanan ve oradan aldığı unsurlarla Türklerin tarih boyunca tecrübe ettikleri çeşitli dini ve kültürel unsurlar ve nihayet, Anadolu'daki mevcut payen kültürlerin dini-tasavvufi bir pota içerisinde eritilmesi suretiyle oluşmuş dini ve sosyal bir fenomen olduğu söylenebilir (Keskin 2004: 91; Günay vd 1996: 110-115; Aydın vd 2006: 115-121).

Anadolu'nun eski yerleşim merkezlerinden birisi olan Şebinkarahisar'ın Türkleşmesi ve İslamlaşmasında, hiç şüphesiz adına daha çok Horasan Erenleri, Gazi- Alperenler veya veliler dediğimiz şahısların rolü oldukça büyüktür. Bu bölgede yaşayan insanlar da, bu toprakları kendilerine sermaye yapan kişileri yaşatmaya çalışmış, onların kabirlerini, türbelerini ziyaret ederek, onlara saygı göstermiş, böylece vefa borçlarını ödemişlerdir.

Anadolu'nun Türk-İslam yurdu olmasında, ülkemizin coğrafya parçasından vatana dönüşmesinde önemli hizmetlerde bulunmuş olan bu şahısların bilinip tanınmasında ve tarihi-millî şuurun uyanık tutulmasında söz konusu türbeler önemli rol oynamıştır. Bu yönüyle kabir ziyaretleri insanın geçmişi, dini, kültürü ve tarihi ile bağlarının güçlenmesine yardımcı olur. Bu itibarla burada yatan zatlara daima hayırla anmalı, ruhlarına dualar okumalı, gelecek nesillerimize anlatmalıyız. Ancak burada yatan zatlara beşer üstü varlıklar olarak görmek, türbe ve çevresine çal-çaput bağlamak, vb tutum ve davranışlar İslam dini ile kesinlikle bağdaşmamaktadır (Canbulat 2003: 35; Küçük 1982: 325).

Araştırmamızda Şebinkarahisar ve çevresindeki köylerde ziyaret yerleri, bu ziyaretlere bağlı olarak toplumda var olan inanç ve uygulamalar,

“Yatırlar” ve “Diğer Ziyaret Yerleri” alt başlıkları altında incelenecek ve ziyaret yerlerinin değerlendirilmesi yapılacaktır.

II- Ziyaret Yerleri

A-Yatırlar

1-Ada Dede

Türbe ilçeye bağlı Güvercinlik Köyünde bulunmaktadır. Kılıçkaya barajı yapılmadan önce Kelkit Çayının ortasında bir ada parçasında bulunmaktaydı. Baraj yapıldıktan sonra 1994 yılında köy halkı tarafından dini bir merasimle alınarak köyün üstünde Kürt Pınar denilen yere nakledildi. Buraya bir türbe ve bir mescit yapıldı. Türbe betonarme olup, tarihi değeri yoktur ve üzeri saclarla kaplıdır. Türbede Ada Dede ve üç çocuğa ait mezar vardır. Genellikle yaz mevsiminde başta Güvercinlik Köyü olmak üzere çevre köylerden buraya birçok ziyaretçi gelmektedir. Özellikle çocuğu olmayan kadınlar, sara hastası olanlar ve felçli hastalar şifa niyetiyle buraya getirilmektedir.

Bakımı köylüler tarafından yapılan türbenin, her türlü derde deva olduğuna inanılır. Ayrıca burada adak kurbanları kesilir, namaz kılınır, dilek tutulur, dua edilir. Yöre halkının yağmur duası için bu mekânı tercih ettiği belirtilmektedir. Ada Dede'ye saygısızlık ettiğine inanılan kişilerin belalara musallat olacağı düşüncesi yörede yaygındır. Onun için türbeye karşı saygılı davranmaya itina gösterilmekte ve temiz tutulmaktadır.

2-Akçakoca

Yeşilyurt köyüne ait olan ve kendi ismiyle anılan Akçakoca yaylasında bulunmaktadır. Mezarın ayak ve başucunda taşlar olup, her hangi bir yazı yoktur. Mezarlığın etrafı da duvarlarla çevrilidir. Burada yatan zatın kimliği hakkında tarihi bir bilgi bulunmamaktadır.

Başta Yeşilyurt köyü olmak üzere, yakın köylüler burayı ziyaret etmektedir. Ziyaret için özel bir gün olmamakla beraber Cuma gününün daha çok tercih edildiği belirtilmiştir. Özellikle sara hastaları, cin çarptığına inanılan çocuklar, kadınlar ve her türlü dileği olanlar tarafından ziyaret edilmektedir. Gelen ziyaretçiler Fatiha, İhlâs, Felak ve Nas Surelerini okur, namaz kılar, burada kılınan namazın daha makbul olacağına inanılır.

Ayrıca ziyaretçilerin dileklerinin gerçekleşmesi için, mezarın yanında bulunan kuşburnu ağaçlarına ip ve çaput bağladıkları ifade edilmiştir. Daha önceleri koyunların hasta olmaması, şayet hasta ise iyi olması için de yatırın etrafında dolaştırıldığı kaynak kişi tarafından anlatılmıştır.

3-Arap Baba

Arap Baba türbesi, Şebinkarahisar merkezde bulunan şehir terminalinin arkasındadır. Mezarlığın etrafı betonlarla çevrilmiş olup, üzerinde demirden parmaklıklar vardır. Sade bir görünüm arz eder. Mezar kısmında

ağaç ve çalılıklar mevcuttur. Mezarda bir kitabe mevcut olmayıp, mülkiyeti belediyeye aittir.

Kendisinin sahabeden veya tabiinden olduğuna inanılmaktadır. Seferler esnasında Anadolu'ya ve dolayısıyla Şebinkarahisar'a geldiği ve burada şehit olduğu rivayet edilmektedir.

Arap Baba mezarının yanından geçenlerin durumu uygun değilse, yani bu kişiler içkili ve benzeri halde iseler başlarına kötülük geleceğine inanılmaktadır (Kara 2000:420). Bu bağlamda Arap Babanın mezarına saygısızlık eden bir kişinin evinde ertesi gün genç bir kimsenin öldüğü yöre halkı tarafından anlatılmaktadır (Gökşen 2000: 371). Arap Baba, yöre halkı arasında saygıyla anılmakta ve birçok sıkıntıya şifa olduğuna inanılmaktadır.

4-Burga Baba

Dereköy'e ait Çimenler yaylasında bulunmaktadır. Bu zatın çok eskiden beri savaşta, şehit düştüğü söylenir. Bu mevkide üç tane mezar vardır. Bu mezarlardan biri Burga Baba'ya aittir. Burga Baba'nın mezarı 3,5 m uzunluğundadır. Mezarların baş ve ayakucunda büyük taşlar mevcut olup, yapma taş şeklindedir.

Burga Baba hakkında birçok keramet anlatılmaktadır. Bunlardan en bilineni, Burga Baba, ben bugün şehit düşeceğim der. Yanına büyük bir taş alır, orada şehit düşer. Bu taş, mezar taşı olarak başucuna konur. Başka bir rivayete göre; Burga babanın mezarını, define için eşmek isteyen bir kişi, bir gün sonra ağacın altında kalarak ölür. Anlatılan bu kerametler, ziyaret yerinin kutsiyetini artırmaya yönelik olduğu söylenebilir.

Kaynak kişinin anlattığına göre; eskiden hasat zamanında ekinler biçildikten sonra, Burga Baba'ya gidilir, orada kurban kesilir, etli pilav yapıp yenirdi. Sabahtan herkes köye döner ve harman yapmaya başlardı. Zamanla bu gelenek kalkmıştır. Ancak günümüzde Dereköy Derneğinin katkılarıyla 1 Ağustosta toplu olarak buraya gelinmekte, kurbanlar kesilmekte, topluca ziyaret yapıp, dualar edilmektedir.

Yöre halkı tarafından kutsal sayılan Burga Babaya dilek dilemek, adak adamak için gelinir. Adağı olanlar adaklarını burada keserler. Günümüzde de her yıl köy derneğinin düzenlediği şenlikler için buraya gidilmektedir.

5-Çomaklı Baba

Çağlayan köyünün girişindedir. Mezarın üzerinde herhangi bir yapı yoktur. Mezar taşlarla çevrilidir. Mezarın ayak ve başucunda tarihi mezar taşları mevcuttur.

478 No'lu tahrir defterinde 'Karye-i İsril' (Çağlayan) de, vakfi zaviye-i Çomaklı Baba malikâne zaviyesine tasarruf olunur' ibaresi yer almaktadır (Bilgili 1989: 117). Bu kayıt bize Çomaklı Babaya zaviye verildiğini ve kendisinin bir tasavvuf erbabı olduğunu gösterir.

Çomaklı Baba, başta Çağlayan köyü olmak üzere çevre köyler tarafından ziyaret edilir. Mezarın yanında sağızlık ağacı, meşe ve badem ağaçları vardır. Bunlar kesinlikle kesilmez.

Çomaklı Baba, başta çocuğu olmayan veya farklı cinsiyette çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar tarafından ziyaret edilmektedir. Ayrıca konuşması ya da yürümesi geciken çocuklar da ziyaret yerine getirilir. Bazen başörtüsü, atlet, gömlek gibi çamaşırlar bir süre mezar üzerinde bırakıldıktan sonra alınmakta çocuğu olmayan kadın veya hastaya giydirilmektedir. Yine hastalar şifa niyetine mezarın yanında uyutulmaktadır.

Daha önce çeşitli amaçlarla türbeyi ziyaret eden ve adak adadıktan sonra amaçlarına ulaşan kimseler, tekrar ziyaret ederek kurbanlarını kesmekte ve etini pişirerek ziyaretçilere ve köylülere dağıtmaktadırlar. Çomaklı Baba, yağmur duası için, kazadan ve beladan korunmak için ayrıca bayram günleri de ziyaret edilir.

6-Hasan Şeyh:

Hasan şeyh, kendi adıyla anılan ve Şebinkarahisar'a 21 km uzaklıkta bulunan Hasan Şeyh köyündedir. Köyde, Hasan Şeyhin bir türbesi, bir çeşmesi ve bir camisi bulunmaktadır. Hasan Şeyhe, Pir Hasan' da denilmektedir.

Hasan Şeyhin hayatı hakkında kesin bir bilgi yok ise de, Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması esnasında Hoca Ahmet Yesevi tarafından Anadolu'ya gönderilen zatlardan olduğu, altı kardeşi ile birlikte 700 yıl önce Horasan'dan Şebinkarahisar'a geldiği rivayet olunmaktadır (Kara 2000: 417; Okuyar 1998:275). Okutan'a göre, Hasan Şeyh, 1160 yılında Şebinkarahisar'a gelmiştir (Okutan 1949: 73; Çetinkaya 2000: 195). Karahisar'da 'Melik Behramşah Gazi Bey' adına yazılı 748 tarihli bir vakfiye Şeyh Pir Hasan, Şeyh Sinan, Şeyh Muineddin namına yapılmış 716 ve 748 yılında tanzim edilmiştir (Turan 1973: 77; Yüksel 2003: 9, 11, 16-17).

Köy mezarlığında bulunan Hasan Şeyh türbesi, yaklaşık 25-30 metre-kare büyüklüğünde, tarihi değeri olmayan ve sonradan yapılmış kare planlı, betonarme bir yapıdan müteşekkildir. Zemin beton olup, üzerine halılar serilmiştir. Tavanı düz ve ahşap, çatısı ise saclarla kaplıdır. Türbenin içerisi sonradan betondan yapılmış bir sanduka, ayak ve baş kısmında ise orijinal olduğu tahmin edilen mezar taşları vardır. Mezar taşı yazılı değildir (Kara 2000: 418). Türbenin içerisinde ayetlerin yazılı olduğu birçok tablo ve Kâbe resimleri vardır. Mülkiyeti hazineye ait olan türbe köy tüzel kişiliğinin tasarrufundadır.

18 Temmuz 1996 yılında 'Hasan Şeyh Hazretlerini Anma Toplantısı' düzenlenmiş, türbe yeniden ziyarete açılmış, Hasan Şeyh Köyü Kalkındırma ve Güzelleştirme Derneği tarafından düzenlenen toplantının kapsamı, daha sonraki yılda genişletilerek, 'Hasan Şeyh Hazretlerini Anma Toplantıları ve Şehitler Günü' olmuştur (Okuyar 1998: 275).

Anadolu'da ziyarete konu olan pek çok yatır veya evliya örneğinde olduğu gibi; Hasan Şeyh'in şahsiyetiyle ilgili anlatılanların birçoğu O'nun efsanevi veya menkıbevi kişiliği ile ilgilidir. Dilden dile dolaşan menkıbeler kendi adını alan Hasan Şeyh köyüne gelişi ve ondan sonraki hayatı ile ilgili anlatılardan ibarettir. Bunların en çok anlatılanı şunlardır:

Bu rivayetlerden birincisi: Hasan Şeyh, Şebinkarahisar'a geldiğinde, şimdi kendi ismiyle anılan köye yerleşmek ister. Köye vardığında gayr-i Müslim (Rum) olan köy halkının göz hastalığına yakalandığını görür. Hasat mevsimi olduğundan hiç kimse ekinini biçememiş, ekinler tarlada çürümeye bırakılmıştır. Bunun üzerine Hasan Şeyh, köylülere, 'Bütün buğdayları götürü karşılığında, kendisine verildiği takdirde hepsini biçebileceğini' söyler. Köylüler ise buğdayların hepsini tek başına biçmesinin imkânsız olduğunu ifade ederler. Hasan Şeyh, nasıl olsa siz biçemiyorsunuz, tarlada çürümeye terk etmişsiniz, ben tek başıma biçbildiğim kadarını, biçerim der. Bunun üzerine köylüler, Şeyh Hasan'ın bu pazarlığını kabul ederler. Ertesi sabah kalkarlar ki; ne görsünler, ekinler bir gecede biçilmiş, Şeyh Hasan bir gecede tek başına ekinleri biçmiştir. Köylüler Şeyh Hasan'ın bu kerameti karşısında korkmuşlar ve kendilerine bir zarar gelmemesi için kendi köylelerine yakın olan Gölve (Ocaktaşı) köyüne kaçmışlardır. Hasan Şeyh, kaçan köylüleri bulup, onları İslam'a davet eder, aynı zamanda göz hastalığına yakalanmalarından dolayı, gözleri kör olan köylülerin tekrar görmeleri için dua eder. Hasan Şeyhin duasının kabul olmasıyla bütün köylüler bu feci hastalıktan kurtulur ve gözleri görür. Böylece eski sağlıklarına kavuşmuş olurlar (Kara 1999: 130; Kara 2000: 418).

Hasan Şeyhe ait rivayetlerden ikincisine gelince, bu rivayet Hasan Şeyhin mezarının türbe haline getirilmesiyle ilgilidir. Daha önceleri köylüler, Şeyh Hasan'ın mezarının üzerini kapatmak gayesiyle ellerindeki imkânlarla üstün körü bir çatı yaparlar. Çatı işi bitirildikten sonra çatının uygun olmadığını, mezarın olduğu mıntıkadan dışarıya taşıdığını görürler. O gece Hasan Şeyh, köyden birçok kişinin, rüyasına girer ve örtme işinin gelişi güzel yapılmasından dolayı rahatsız olduğunu ifade eder. Bu olaydan sonra türbenin üzerini köylüler tekrar yaparlar (Kara 1999: 131).

Diğer bir rivayete göre; Hasan Şeyh, namaz kılmak için abdest almaya gelir fakat su bulamaz. Asasını yere vurduğunda su çıkar. Halk arasında bu su, ziyaret suyu olarak bilinir. Türbeyi ziyarete gelenler, mutlaka burayı ziyaret eder, bu sudan içerler. Başka bir rivayete göre; susuz bir yere değirmen yaptıran Hasan Şeyh, su çıkması için asasını bir kayaya vurunca, bir değirmeni döndürecek su çıkar (Gökşen 2000: 369).

Görüldüğü gibi, Anadolu'da evliya olduğuna inanılan pek çok zatta olduğu gibi, Hasan Şeyhin tarihi kişiliğinin pek az bilinmesi, O'nun hakkında birçok efsane, keramet ve menkıbenin türetilmesine sebep olmuştur. Hiç şüphesiz evliya olduğuna inanılan zatlar hakkında bu kadar efsane ve kerametın kurgulanmasının en önemli nedeni; Onların olağan üstü manevi

güçlerle (feyz ve bereketle) mücehhez bir zat olarak kabul edilmesiyle doğrudan ilişkilidir (Keskin 2004: 95; Gökşen 2000: 359). Bu nedenle yöre halkı, Hasan Şeyhi diğer insanlardan ayırt etmek için inancını ve hayal gücünü kullanmak suretiyle kendisiyle ilgili pek çok efsane, keramet ve menkıbe türetmiştir. Bu menkıbe, efsane ve kerametler sayesinde söz konusu zata duyulan ilgi ve hassasiyet devamlı canlı tutulmakta ve böylece O, halkı kendisine çeken 'evliya' ya da 'şeyh' olmaya devam etmektedir.

Şebinkarahisar'da en fazla bilinen türbelerden biri olan Hasan Şeyh türbesi, şu amaçlardan dolayı ziyaret edilmektedir.

- Türbe, başta cilt ve sara hastalıkları olmak üzere daha pek çok hastalıktan kurtulmak gayesiyle sıkça ziyaret edilir. Hasan Şeyh'in yerin yedi kat altından çağırarak getirdiğine inanılan sudan şifa maksadıyla içilir, bu suda cilt ve benzeri hastalıklara iyi geldiğine inanılır. Gelen ziyaretçiler bu suda yıkandığı gibi, vücutlarındaki ağrı- sızı olan yerlerine de sürerler.

-Burası, kısırlığı gidermek, çocuk düşmesini önlemek veya farklı cinsiyette çocuk sahibi olmak isteyen kadınların uğrak yeridir.

-Geç yürüyen ya da geç konuşan çocuklar bu hallerinden kurtarmak için türbeye getirilir ve türbede uyutulur.

-Yağmur yağmadığı ve sular az olduğu zaman yağmur duası için gidilir. Kurbanlar kesilir, dualar edilir.

-Yine türbeye, dini bayramlarda ve köy derneğinin önderliğinde 'Hasan Şeyhi Anma' adı altında topluca ziyaretler yapılmaktadır.

-Herhangi bir dileği ve arzusu olan burayı ziyaret eder. Ziyaret üç hafta üst üste yapılırsa dileğin yerine geleceğine inanılır. Daha önceleri burada bulunan ağaç ve çallara çaput ve ip bağlanırken, günümüzde bu geleneğin büyük ölçüde kalktığı belirtilmektedir.

-Dilekleri kabul olan ve adak adayanların adaklarını yerine getirmek maksadıyla türbe ziyaret edilmektedir. Adak kurbanının eti ya öylece dağıtılmakta ya da etli pilav yapılarak gelen ziyaretçilere ikram edilmektedir.

-Evliliğe yeni adım atacak gençlerde zaman zaman burayı ziyaret edip, dua ve isteklerini bildirirler.

Türbe ziyaret edilirken bir takım adap ve usullere de riayet edilir. Ziyaret esnasında, abdestli olmak, yatırın bulunduğu yere sağ ayakla girmek, dua etmek gibi bir takım usul ve kaidelere dikkat edilir.

Kaynak kişilerden aldığımız bilgiye göre; 'Önce ziyaret suyuna gelinir. Burada abdest alınır, mescitte iki rekât namaz kılınır. Daha sonra türbe ziyaret edilir, mezarın yanına geldiğinde Fatiha ve İhlâs suresi başta olmak üzere Kuran okunur, dilekte bulunulup, dua edilir. Kurban ile beraber gelen ziyaretçiler, bu mekânda bazı pratikler yaptıktan sonra hemen kurban keserler ve yemek hazırlayıp ikramda bulunurlar. Huşu içerisinde Hasan Şeyh ziyaret edilir'.

Ziyaretçiler, türbeden ayrılırken türbenin uygun bir yerine bozuk paralar atarak giderler. Bu paralar toplanarak türbenin ihtiyaçları için ya da köyde ihtiyaç sahipleri için kullanılmaktadır (Kara 2000: 419).

7-Haydar Baba

Hocaoğlu Köyüne ait olan 'Merek Beleş' adlı yaylanın kayabaşı mevkinde, etrafı çamlarla çevrili olup, ormanın içindedir. Hakkında herhangi bir bilgi yoktur ancak şehit olduğuna inanılmaktadır. Yörede Haydar Baba olarak bilinir. Bunların beşkardeş olduğu, Ada Dede'nin de bunlardan biri olduğu söylenir.

Yaylaya göçenler mutlaka Haydar Babayı ziyaret eder. Ziyarete gelen herkes mezarın üzerine odun attığı için, mezarın üzerinde odun yığını oluşmuştur. Kaynak kişinin verdiği bilgiye göre; 'Eskiden yaylada ölenler, Haydar Babanın yanına defnedilirdi.'

Anlatıldığına göre; Haydar Babanın mezarı, birkaç kişi tarafından eşilmeye kalkışılır. Bu esnada kasırga gibi bir şey oluşur ve bu kişiler ormana fırlatılır. Bu olaydan sonra bu şahıslardan birinin belinin kambur olduğu söylenir.

Haydar Babayı ziyaret sebeplerini şöyle sıralamak mümkündür:

-Adak adayıp, dilek dilemek için gelindiği gibi adağı olanlar kurban kesmek için de buraya gelirler. Kesilen kurbanın etinden pilav yapılır ya da et olarak kavurma şeklinde yenilir. Ayrıca gelen ziyaretçilere ve yayladakilere dağıtılır.

-Gelen ziyaretçiler dua eder, namaz kırlarlar. Burada kılınan namazın kabul olacağına inanılır.

-Sara hastası olan ve çeşitli hastalığa yakalananların şifa için buraya geldiği söylenir. Günümüzde Haydar Babanın kutsiyeti devam etmekle beraber, eskisi kadar ziyaret edilmemektedir.

8-Karaman Şeyh

Şebinkarahisar'ın güneyinde ve şehir merkezine 21 km mesafede bulunan Buzkeçi köyünün yaklaşık 500-600 m kuzeybatı yönündedir. Bir türbe şeklinde çevrilmiştir.

Karaman Şeyhin hayatı ve kimliği hakkında bir bilgi yok ise de 1160 yılında Şebinkarahisar'a geldiği söylenmektedir (Okutan 1949: 73).Yine yörede Karaman Şeyh, Bahattin Şeyh, Yusuf Şeyh ve Hasan Şeyhin birbirleriyle kardeş oldukları, Horasan'dan Anadolu'ya geldikleri, yörenin Türkleşmesinde ve Müslüman olmasında önemli katkıları olduğu rivayet edilir.

Şeyh Karaman'la ilgili anlatılan rivayetlerden biri şöyledir: 'Şeyh Karaman, Ağanın çobanıdır. Ağa hacca gider, hac görevini yaparken ağanın hanımı helva pişirir ve çobana; 'Ağanda burada olsaydı, O'da yedi' der. Bunun üzerine Çoban, helvayı tabağa koy, ben soğumadan ağama yetiştirir-

rim diyerek karşılık verir. Hanım, çobanın karnı doymadığı için böyle dediğini zanneder ve tabağa koyup eline verir belki utanmıştır da yiyememiştir diye düşünür. Hâlbuki Karaman Şeyh, helvayı alır ve soğumadan hacdaki ağasına ulaştırıp ağayla sohbet eder. Ağa, hacdan dönünce kendisini ziyarette gelenlere, bana değil Şeyh Karaman'a gidin, asıl keramet ondadır der.' Halk arasında anlatılan böyle rivayetler, Karaman Şeyh'in kutsiyetini daha da artırmıştır.

Türbenin onarım, bakım ve korunması için köy derneği ile muhtarlık dayanışma ve işbirliği içerisinde. Başta Buzkeçi Köyü olmak üzere, çevre köyler ve burayı bilen herkes ziyaret etmektedir. Ziyaret sebeplerini şu şekilde sıralamak mümkündür.

-Çocuğu olmayan, olup ta çocuğu yaşamayan kadınlar, cin çarptığına inanılan kimseler tarafından burası ziyaret edilir. Gelen ziyaretçiler türbenin etrafında üç kez Fatıha, İhlâs ve Ayetel Kürsi'yi art arda okuyarak dileklerini arz etmektedirler. Orada bulunan ağaçlara ip-çaput bağlanmaktadır.

-Yağmur yağmadığı ve sular az olduğu zaman yağmur duası için gidilir. Kurbanlar kesilir, dualar edilir.

-Adak kurbanı olup, kurbanlarını kesmek isteyenlerin de türbenin ziyaretçileri arasında olduğu ifade edilmiştir.

9-Körpınar Evliyası

Bayram köy- Karaağaç mahallesinin yaklaşık 400-500 m kuzeyine düşmektedir. Kaynak kişinin anlattığına göre; 'Bir kişi rüyasında, burada bir evliyanın yattığını görür. Bunu üzerine bir evliyanın olduğu inancı yaygınlaşır, kutsal bir yer olarak kabul edilir.

Aynı zamanda evliyanın bulunduğu yerde, Körpınar ismiyle anılan ve şifalı kabul edilen bir su bulunmaktadır. Bu suyun kaşıntı, baş ağrısı gibi çeşitli hastalıklara iyi geldiği inancından dolayı, ziyaret edilmektedir. Havalar kurak gittiği zaman yağmur duası için buraya gelinir. Aynı zamanda gelen ziyaretçiler, buradaki alıç ağaçlarına ip-çaput bağlamakta, dilek tutup gerçekleşmesi için dua etmektedir.

Körpınar Evliyasındaki Körpınar suyu şifalı kabul edildiğinden birçok hastalar tarafından ziyaret edilmektedir.

10- Kurt Dede

Şebinkarahisar'ın güneyinde ve şehir merkezine 21 km mesafede bulunan Buzkeçi köyündedir. Mezar basit taşlarla çevrilmiştir. Kut Dede'de denilmektedir. Başta Buzkeçi Köyü sakinleri olmak üzere, çevre köyler tarafından ziyaret edilir ve burası kutsal sayılır.

Sara hastası olan, cin çarptığına inanılan hastalar ile felçli hastalar şifa niyetiyle buraya getirilmektedir. Evlenemeyenler ve kısmetinin kapalı olduğuna inananlar, Kurt Dede'ye gelerek dua edip adakta bulunurlar. Ayrıca

Yağmur duası için Karaman Şeyh'e gidildiği gibi buraya da gelinir. Kurbanlar kesilir, dualar edilir.

11- Merekler Evliyası

Avutmuş Mahallesinde yer alan bu ziyaret yerinde evliya olduğuna inanılan Şeyh Sinan'ın kardeşinin mezarı olduğu rivayet edilmektedir. Mimari özelliği olmayan türbe betonarmedir. Çatısı saclarla örtülüdür. Mezar üzerinde geniş bir sanduka yapılmıştır. Herhangi bir yazı yoktur.

Rivayete göre, 'Adamın biri, evliyanın bulunduğu mekâna 'merek' (samanlık) yapar. Bu kişi rüyasında buraya saman koymamasını, eğer koyarsa bu samanın yok olacağını söyler. Fakat adam bu rüyaya itibar etmez, samanları buraya taşır. Sabahleyin kalkar ki; burada saman kalmamış, daha sonra adam bir daha buraya saman koymaz. Bu merak böyle boş kalır. Sonra bu evliyanın yeri düzenli bir şekilde yapılmıştır. Merak ismi de buradan gelmektedir.'

Merekler Evliyasına sara hastası olanlar, dili dönmeyen ya da konuşmayanlar götürülür. Buraya gelen hastalar mezarın yanında yatırılır. Evliyanın hastalara şifa dağıttığı, dilekleri kabul ettiği, işlerin rast gitmesi için yardım ettiğine inanılmaktadır. Buraya abdestli gelinmeli ve iki rekât namaz kılınmalıdır.

Mezarın etrafında dönülür. Bu dönüş üç kere gidilecekse her gidiş için üç kez, eğer üç kere gidilemez ise, üç kereye niyet edilip dokuz kez dönülür. Gelen ziyaretçiler tarafından seccade, başörtü vb şeyler getirilir. Türbenin yanındaki sudan şifa amacıyla içilir.

12-Rahmi Hoca

Merkezde bulunan Taç mahallesinde ki Kurşunlu camiinin bahçesinde yer almaktadır. Mezarın yanları ve üzeri kesme siyah taşlarla yapılmıştır. Mezar taşları üzerinde herhangi bir yazı ve kitabe bulunmamaktadır.

Yaklaşık 50-60 yıl önce vefat eden rahmi Hocanın çok iyi bir âlim olduğu ve hayatını imamlıkla ve insanları irşat ile geçirdiği bilinmektedir.

Cami bahçesindeki kabri vatandaşlar tarafından ziyaret edilir, Fatiha okunup dua edilir. Bölgede birçok ilim erbabının yetiştirilmesine de hizmet ettiği bilinen Rahmi Hoca, ahali tarafından saygı ile anılmaktadır (Kara 2000: 421).

13-Şeyh Süleyman

Şebinkarahisar'ın Avutmuş mahallesindeki mezarlıkta yer almaktadır. Şeyh Süleyman'ın hayatı hakkında kesin bir bilgi yoktur. O'nun, Şeyh Hasan'ın altı kardeşinden biri olduğu rivayet edilmektedir. Şeyh Süleyman'ın türbesi, yaklaşık 20-25 metrekare büyüklüğünde, tarihi değeri olmayan, sonradan yapılmış betonarme bir yapıdan ibarettir. Tavanı ahşapla kaplı olup, çatısı saclarla örtülmüştür.

Asıl mezar kısmı yaklaşık 80 cm yüksekliğinde kesme kara taşlardan sanduka şeklinde yapılmış, ayak ve baş kısmına yine kara taştan 90 cm yüksekliğinde mezar taşları konulmuştur. Orijinal olduğu kabul edilen bu taşlar üzerinde herhangi bir yazı veya işaret mevcut değildir (Kara 2000: 419).

Avutmuş Mahallesi Güzelleştirme Derneği, türbenin bakım, onarım ve korunması için her türlü imkânı seferber etmektedir.

Şeyh Süleyman Hazretleri türbesi, başta Avutmuş mahallesi olmak üzere, ilçe merkezi, diğer çevre köyler ve burayı bilenler tarafından ziyaret edilmektedir.

Yöre halkı bu türbeyi şu nedenlerden dolayı ziyaret etmektedir.

- Konuşma çağına gelip de konuşamayan, yürüme çağına gelip de yürüyemeyen çocuklar ve çeşitli hastalıkları olanlar bu türbeye getirilir, şifa bulmaları için dua edilir.

- Dua etmek, Allah'a yalvarmak, manevi bir haz ve feyiz almak amacıyla ziyaret edilir. Ziyaretçiler, İhlâs ve Fatıha surelerini okur ve yatan zatın ruhuna bağışlar.

- Bayram günleri ziyaret edildiği gibi dilekte bulunmak ya da herhangi bir şey talep etmek için ziyaret edenler de vardır. Şeyh Süleyman Hazretleri türbesinde nadiren de olsa bazı ziyaretçilerin mum yaktıkları görülür.

14-Şeyh Sinan

Avutmuş mahallesinde bulunan bu türbe, daha önce dört bir tarafı moloz kara taşla çevrili, üzeri ahşap iken 1989 yılında yıkılıp, betonarme yapılmıştır. Asıl mezar kısmında ise yine tuğlalarla örülmüş bir sanduka bulunmaktadır.

Şeyh Sinan'ın hayatı ve kimliği hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Hasan Tahsin Okutana göre; Şeyh Sinan, Şeyh Karaman ve Hasan Şeyhle birlikte 1160 yılında Şebinkarahisar'a gelmiştir (Okutan 1949: 73).

Şeyh Sinan'ın birçok kerameti olduğu inancı halk arasında yaygındır. Hatta türbe içinde uyuyarak rüya görüldüğü ve bu rüyalarda Şeyhin, rüyayı gören kişiye nasıl tedavi olacağını söylediği inancı yaygındır (Kara 2000: 420).

Başta Avutmuş Mahallesi olmak üzere, ilçe merkezi ve diğer çevre köylerden ziyaretçi gelmektedir. Türbenin onarımı, bakımı ve korunması için mahalle halkı, muhtarlık ve dernek işbirliği içerisinde her türlü imkânlarını seferber etmektedir.

Bu ziyaret yerine hangi nedenlerden dolayı gidildiği ve ne tür uygulamalar yapıldığı konusunda şunları söylemek mümkündür:

Arife ve bayram günleri yöre halkı burayı ziyaret eder. Türbeye her türlü adak adayıp dilek dilemek için gelinir. Ziyarete gelenler burada yatan Şeyhi, dualarının kabul olması için bir vesile kılar, Kuran'dan sure ve ayetler okur.

Sara, kötürüm, felç gibi hastalıklar başta olmak üzere, birçok hastalığa şifa olduğuna inanıldığı için, bu tür hastalıklara yakalanan kimseler, Sinan Şeyhin türbesini ziyaret etmektedir. Gelen hastalar türbede uyutulur. Dili dönmeyen, kekeme olan çocuklar da buraya getirilir.

15-Şeyh Şerafettin

Hasan Şeyh köyündeki Şeyh Hasan türbesinin bulunduğu mezarlıkta yatmaktadır. Şeyh Şerafettin'in hayatı ve kimliği hakkında bir bilgi yoktur. Şeyh Hasan'ın torunu olduğu şeklinde rivayet olduğu gibi, kardeşi ya da arkadaşı olduğu şeklinde de rivayetler vardır.

Şeyh Şerafettin'in Halveti tarikatına mensup olup, bu bölgede uzun yıllar hizmet ettiğine inanılmaktadır. Mezarı sâde bir şekildedir. Taşlarla çevrili olup, ayak ve baş kısmında orijinal olduğuna inanılan mezar taşları bulunmaktadır. Hasan Şeyhi ziyaret eden, burayı da mutlaka ziyaret eder. Hasan Şeyh kadar meşhur değildir.

16-Şeyh Ahmet Dede

Şebinkarahisar'ın Kavaklar mahallesinde yer almaktadır. Türbenin etrafı duvarlarla çevrili olup, duvarların üzerinde demir parmaklıklar mevcuttur. Mezar taşları üzerinde herhangi bir kitâbe ya da yazıya rastlanmamıştır.

Şeyh Ahmet Dedenin hayatı ve kişiliği hakkında herhangi bir bilgi yok ise de, Hasan Şeyhin bir rivayete göre kardeşi, bir rivayete göre de çobanı olduğu belirtilir. Şeyh Ahmet Dede, mezarının üzerine bir türbe yapılmasını istememiş, yapılan örtülerin gece yıkıldığı görülmüş ve bundan dolayı da mezarın bu haliyle korunduğu rivayet edilir (Kara 2000: 419).

Ahmet Dedenin mezarı birçok kişi tarafından ziyaret edilmektedir. Gelen ziyaretçiler dilek tutar ve dua ederler. Dileklerin gerçekleşeceğine inanılır. Yine hastalıklara derman bulmak için ziyaret edilir.

Türbe, yöre halkı tarafından dini bayramlarda da ziyaret edilir. Bir kısım insanlar da sadece dua etmek, Allah'a yalvarıp feyz almak için ziyaret eder.

17-Üçler Ziyareti

Şebinkarahisar'ın güneyinde, şehir merkezine 15 km mesafede bulunan Suboyu köyünün 200 m. batı kısmına düşmektedir.

Türbe 6m uzunluğunda, 4 m genişliğinde tarihi değeri olmayan, sonradan yapılmış betonarme bir yapıdan ibarettir. Tavan kısmı betondan olup, çatısı saclarla örtülüdür. Türbenin içerisinde sanduka mevcut olup herhangi bir kitâbesi yoktur. Türbenin içi halılarla kaplıdır.

Türbe, köy halkından Cafer Güney ve Cemal Güney tarafından 2003 yılında yaptırılmış, türbenin bulunduğu alan, teller ve duvarlarla koruma altına alınmıştır. Bina teşkilatlı bir şekilde yapılmış, kurban kesme ve pişir-

me yerleri mevcuttur. Ziyaretin hemen yanı başına köylüler tarafından bir çeşme yapılmıştır. Burada yatan zat hakkında herhangi bir bilgi yok ise de Horasan'dan geldiği rivayet edilir. Başta Suboyu köyü olmak üzere çevre köyler tarafından ziyaret edilmektedir.

Bu ziyaret yerine hangi nedenlerden dolayı gidildiği ve ne tür uygulamalar yapıldığı konusunda şunları söylemek mümkündür.

- Kurak mevsimlerde yağmur duası için gelinir. Kaynak kişiden aldığı bilgiye göre, 15-20 sene önce köylü, köy adına bir kurban alır, burada kurban keser ve yağmur duası yapardı hatta duanın ardından hemen yağmur yağardı. Günümüzde bu uygulama nadiren yapılmaktadır.

-Başı ağrıyan, sarası olan, felç olan, çocuğu olmayan kadınlar ve adak adayıp, dilekte bulunmak isteyenler amaçlarına ulaşmak için ziyaret ederler ve türbenin uygun yerine para atarlar.

-Adak kurbanı olanlar, kurbanlarını kesmek için buraya gelirler, kesilen kurbanın eti pişirilerek, pilav yapılır ve gelen ziyaretçilere dağıtılır.

-Aynı zamanda bayram ya da arife günü ziyaret yapılmakta, dilek tutulup, dualar edilmektedir.

18-Üryan Baba Evliyası

Ahırcık köyünün sınırları içerisinde olup, türbe köyün doğu tarafına düşmektedir. Mezarın etrafı taş duvarlarla çevrilidir ve tarihi değeri yoktur. Mezarın yanında çeşme ve alıç ağaçları da mevcuttur.

Adak adamak ve dilek dilemek için gelinir. Yöre halkına göre, daha önceleri buraya yine yağmur duası için gelinir, kurban kesilir, kesilen kurbanın etiyle pilav pişirilir ve gelen ziyaretçilere dağıtırdı. Bu uygulama günümüzde yapılmamaktadır.

19-Yeşilkapı Türbesi

Oğuzların Kınık boyuna mensup Türklerin kendi adlarını vererek mekân tuttıkları ve Şebinkarahisar'ın en eski tarihi köylerinden biri olan Kınık köyü sınırları içerisinde bulunmaktadır.

Baharın başlangıcı olarak kabul edilen Nevruz bayramının kutlandığı, bereket ve şükür bayramlarının yapıldığı, hasat bayramının tertiplenip Şeyh Edibali ile Ertuğrul Gazinin anıldığı, Söğüt'e gönderilecek heyetin de burada belirlendiği rivayet edilir (Okuyar 1998: 275). Yine tespitlere göre; her yıl eylül ayının ilk haftasında Yeşilkapı Türbesinin bulunduğu alanda, ulu ağaçların gölgesinde ve soğuk pınarın etrafında toplanıldığı, şükür duası yapıldığı, davetlilere kavurmalı haşıl (pilav), ayran ve katmer ikram edildiği, ilahiler okunduğu ve güreş müsabakalarının yapıldığı anlatılmaktadır.

Bu geleneğin yeniden canlandırılması için yörede çalışmalar başlatılmış, 21 Martta bereket duası yapılarak, ürünlerin hayırlı, bereketli ve verimli olması istenmiş, bu dua merasimine çocuk, genç, ihtiyar herkes katıl-

miş hatta çevre köylerden de bu merasime iştirak edenler olmuştur (Okuyar 1998: 132). Türbenin etrafı duvarlarla çevrilidir. Kapısı yeşil olduğu için bu adla anılır. Yeşil kapı Türbesiyle ilgili birçok rivayet anlatılır.

Kaynak kişiye göre; 'Verem hastalığına yakalanan bir çocuk, bu mevki- de bulunan çeşmenin başına varınca beyaz sakallı, kavuklu bir zatın abdest aldığı görür. Bu olaydan sonra çocuk, verem hastalığından iyileşir.' Yine, 'Aslanşah Köyünden sara hastası olan bir kadın Yeşilkapı Türbesine getirilir. Kadının buraya geldikten sonra şifaya kavuştuğu rivayet edilir. Yeşilkapı Türbesindeki yatan zatın mezarı iki defineci tarafından eşilir. Definecilerden birinin kötürüm olup yürüyemediği, diğerinin âkıbetinin ise kötü olduğu söylenmektedir.

Yeşilkapı türbesi hakkında anlatılan bu ve benzeri rivayetler, buranın kutsiyetini daha da artırmıştır. Başta Kınık köyü olmak üzere, ilçe merkezinden, çevre köylerden ve burayı bilenler tarafından ziyaret edilir.

Bu ziyaret yerine hangi nedenlerden dolayı gidildiği ve ne tür uygulamalar yapıldığı konusunda şunları söylemek mümkündür.

-Sara hastası olan kadınlar tarafından ziyaret edilir. Gelen ziyaretçiler, türbeye para atar, ancak mum yakmaz.

-Her türlü adak adayıp, dilek dilemek için gelinir. Uygun yerlere ip-çaput bağlanır.

-Türbeye yağmur duası için gelinir, kurban kesilir, dua edilir.

-Buradaki çeşmeden abdest alınıp, namaz kılınır. Şifa amacıyla bu sudan içilir. Yine şifa amacıyla getirilen hasta çocuklar bu suda yıkanır.

-Dua etmek Allah'a yalvarmak, manevi bir haz ve feyz almak amacıyla ziyaret edenler de vardır. Ayrıca köy halkı tarafından Arife ya da bayram günleri ziyaret edilir.

20-Yılanlıgöl Evliyası

Şebinkarahisar'ın en eski tarihi köylerinden biri olan Kınık köyünde bulunmaktadır. Kaynak kişi Sadık Akkuş'un verdiği bilgiye göre: 'Bir evliyanın olduğuna inanıldığından dolayı, köy halkı tarafından burası kutsal sayılmaktadır.' Başta Kınık köyünden ve çevre köylerden hasta kadınlar buraya gelip, dua eder, dileklerini sunarlar. Bu mevkide bulunan ağaç ve çalılar, kutsal sayılmakta, gelen ziyaretçiler tarafından ip-çaput bağlanmaktadır.

B- Diğer Ziyaret Yerleri

1-Delikli Taş

Ovacık köyünün sınırları içerisinde olup kuzey- doğusuna düşmektedir. Taşın ortasında bir insanın geçeceği büyüklükte delik vardır. Bundan dolayı bu isim verilmiştir.

Yürüyemeyen, konuşamayan ya da kekeme olan çocuklar, al bastığına inanılan çocuklar, bu taşın etrafında üç, beş, yedi defa döndürülür. Her dö-

nüşte hasta olan kişi, taşın ortasından geçirilir. Bu şekilde hastanın şifa bulacağına inanılır.

Yine sara hastası olan kadınlar, boğmaca şeklinde öksürenler, dertlerinden kurtulmak ve şifa bulmak için 'delikli taştan' geçerler. Delikli taşların ortasından geçmenin şifalı olduğu inancı Anadolu'nun birçok yerinde görülmektedir (Tanyu 1987: 92, 111, 135, 144). Şifa vb maksatla kullanılan bu taşların ve kayaların menkıbeleri gibi, çoğu yerde, yapısal özellikleri de birbirine benzer. Özellikle taşın delikli, oyuk ya da dikili olması kutsallaşmasına vesile olmuştur (Kara 1999: 41).

2-Hacı Köy Suyu

Şebinkarahisar'ın kuzeyinde, şehir merkezine 12 km mesafede bulunan Çağlayan köyünün Hacı köy mahallesinde bulunmaktadır.

Öteden beri Hacı köy suyunun yöre halkı tarafından göz ağrılarına ve romatizma hastalığına iyi geldiği belirtilmektedir. Buraya gelen hastalar bu sudan içerler ve vücutlarının ağrıyan yerlerine şifa maksadıyla sürerler. Bazen de bu su ile yıkanılır.

3-Hoşirik Suyu

Şebinkarahisar'a bağlı, Suboyu köyünde bulunan 'Üçler ziyaretinin' 40-50 m güneyine düşmektedir. 1977 yılında, köy halkından Sultan Bayçifci adlı hayırsever buraya bir çeşme yaptırmıştır.

Hoşirik 'egzama' adlı cilt hastalığını ifade eder. Aldığımız bilgiye göre, köylüler bu suyun cilt hastalıklarına, özellikle kaşıntıya iyi geldiğini belirttiler. Hoşirik suyu, ciltte bulunan yara, mantar, kaşıntı, alerjik vb hastalıklara kısa sürede şifa vereceğine inanıldığı için, bu sudan içilir, cilde sürülür. Ayrıca bu su baş ağrısı için de kullanılır. Sudan başa sürülmek suretiyle hastalığın geçeceği inancı hâkimdir.

4-Karapınar

Kutsal ve şifa kaynağı olduğuna inanılan bir sudur. Hoccoğlu köyüne ait olan Kıryayla'da bulunup, yayla evlerinin (çatmalar) güney tarafına düşmektedir.

Suyu biraz siyah gözüktüğü için bu pınar Karapınar olarak adlandırılır. Yaylaya giden herkes burayı ziyaret eder. Adı geçen su şifalı kabul edildiğinden dolayı çok eskilerden beri burası ziyaret yeri olarak kabul edilmektedir.

Kaynayarak akan sudan şifa maksadıyla içilir. Bu mekânda kurban kesilir, kesilen kurbanın eti yayladakilere ve gelen ziyaretçilere dağıtılır. Yöre halkından aldığımız bilgiye göre; 'Büyük taşların altından çıkan bu su, çok soğuktur. Köyden yaylaya göç ettiğimizde mutlaka Karapınar'a gelir, bu sudan içeriz. Gelen ziyaretçiler bazen suyun içerisine para da atarlar.'

5-Körpınar

Bayram köyü, Karaağaç mahallesinde bulunan Körpınar, 'Körpınar Evliyası' olarak bilinen mekânda çıkan, kutsal ve şifalı kabul edilen bir sudur. Buraya niçin Körpınar denildiği hakkında bir bilgi yoktur.

Baş ağrısına iyi geldiği inancından dolayı, başı ağrıyan Körpınar'a gelir, bu sudan içer ve başına sürer. Ayrıca hasta olan çocuklar bu su da yıkanır. Körpınar'ın suyu cilt hastalıklarına, özellikle kaşıntıya iyi geldiğinden dolayı cilt hastası olanlar, şifa bulmak amacıyla ziyaret ederler.

6-Kuşhane Suyu

Kınık köyünün sınırları içerisinde olup, köyün yaklaşık 500 m güneyine düşmektedir. Köyün muhtarlığını da yapmış olan Sadık Akkuş'un verdiği bilgiye göre; 'Su yazın soğuk, kışın sıcak akmaktadır. Her hastalığa deva olarak görülür. Ziyarete gelen hastalar, şifa bulmak için bu sudan içerler. Ayrıca burada bulunan kızamık dikenleri de kutsal sayıldığı için ip-çaput bağlanır ve dilekte bulunulur.'

7-Kuzpınar (Yel Ocağı)

Taşçılı köyünün 2 km güneyine düşmektedir. Genellikle yöre halkı arasında 'yel ocağı' olarak bilinir. Buradan çıkan suyun her türlü derde şifa olacağına inanılır.

Köylülerden aldığımız bilgiye göre: 'Kuzpınarın suyu çok tatlı olduğu için zemzem suyuna benzetilir. Buranın ziyaretçileri başta Taşçılı köyü olmak üzere çevre köylerden gelenlerdir. Çeşitli hastalıklara yakalananlar, özellikle romatizmalı hastalar Kuzpınara gelmekte, bu sudan içerek şifa bulacaklarına inanmaktadırlar.

Başka bir rivayete göre; ' Kuzpınarın suyu şifalı olduğuna inanıldığı gibi, buradaki ağaçlara ip, çaput bağlanmaktadır. Bu mekânda aynı zamanda evliyanın olduğuna inanılır. Bu inançtan dolayı da adak kurbanı kesilmekte, gelen ziyaretçilere dağıtmakta, şifalı olduğuna inanılan sudan abdest alınıp, namaz kılınmakta, şifa bulmak için bu sudan içilmektedir.

8-Muratlı Ocağı

Dereköy- Subak mahallesinde bulunmaktadır. Rivayete göre çok eskilerden bu ziyaret yeri, Muratlı adında bir Rum'a ait olduğu için ' Muratlı' ismi ile anılmaktadır. Kaynak kişinin verdiği bilgiye göre; burası aynı zaman da 'Cavcak değirmeni' olarak ta bilinir. Muhtelif gecelerde, burada ışık yandığının görülmesi, bir evliyanın yattığı inancını doğurmuştur. Bu inançtan dolayı burası kutsal kabul edilir.

Bu mekânda bulunan ağaçlar zaman içerisinde kutsal sayılmış ve kesilmesi yasaklanmıştır. Kesenlerin mağdur olacağı, başına kötü bir belanın geleceği inancı hâkimdir.

Subak ve Dereköy başta olmak üzere çevre köylerin burayı ziyaret ettikleri görülür. Ziyarete gelenler, bu mekândan çıkan suyun şifalı olduğuna inandıkları için, bu sudan içer, bazen yıkanır ya da ağrı-sızı olan yerlerine sürerler.

Muratlıyı, felçli çocuklar, çocuğu olmayan kadınlar çocuk sahibi olmaları, çocuğu olup ta yaşamayanların çocuklarının yaşaması için ziyaret ettikleri görülür. Bu mekândaki ağaçlara çaput ve ip bağlanır, dilek tutulur, dua edilir, hastalıkların burada kalacağına inanılır. Kurban kesilir, eskiden tavuk ve horozun da kurban olarak kesildiği rivayet edilir. Kurban eti pilav yapılır, gelen misafirlere ikram edilir. Ziyaret günü, çarşamba ya da cumartesidir. Günümüzde ziyaret eden sayısı eskiye nazaran azalmıştır.

9-Sağızlık Ağacı

Çağlayan Köyünün girişinde, 'Çomaklı Baba' diye bilinen ve ziyaret yeri olan mekânda bulunan asırlık bir ağaçtır. Yine bu ağacın yanında birçok badem ağacı bulunur.

Çomaklı Baba, ziyaret edilirken, mutlaka bu ağaç da ziyaret edilir. Bu ağaç hem bir ziyaret yeri olan Çomaklı babanın mezarına yakın olması hem de asırlık bir ağaç olmasından dolayı kutsal sayılmıştır. Bu mekâna gelen ziyaretçiler dua ederler, ağaca çaput bağlarlar ve para atarlar. Getirilen hastayı ağacın altında yatırırılar.

Yöre halkı tarafından bu ağaçların kutsallığına inanıldığı için zarar verilmmez, kesilmez ve odunu alınmaz. Ancak orada adak kurbanı kesenler tarafından, eti pişirmek için kullanılır.

Anlatıldığına göre; 'Eskiden bir kişi, alaylı bir şekilde bu ağaçlardan birini keserse ne olur demiş? Ağacı kesmeye başlamış, ağaç düştüğü zaman, adamda yere düşüp, ölmüştür. Ayrıca çok eskiden kadının birinin, bu ağaçlardan yere düşen dalları eve getirdiği, sabahleyin kalktığında odunların yandığını gördüğü rivayet edilir.

Bunun gibi hikâyeler diğer kutsal mekânlar ile ilgili de anlatılmaktadır. Dikkat edilirse anlatılan menkıbeler, amaç olarak kutsal yapı, ağaç vb değerleri korumaya yöneliktir. Günümüzde de Sağızlık ağacının kutsallığı devam etmektedir.

10- Secde Kavak

Bu ziyaret yeri Güvercinlik köyünün güneyinde bulunmaktadır. Bu ziyaret yeri ile ilgili anlatılan efsane şöyledir: ' Bir kız çocuğu annesi tarafından, kavak ağacının bulunduğu yere, suya gönderilir. Kız, buraya geldiğinde kavak ağacının yere eğilmiş bir şekilde Cenab-ı Allah'a secde etmiş olduğunu görür. Kız, başındaki yazmasını kavak ağacının tepe dalına bağlar ve hemen annesine haber vermek için eve doğru koşar. Eve geldiğinde annesine kavak ağacının secde ettiğini söyler. Annesi, kız ve komşular kavak ağacının yanına geldiklerinde; kavak ağacının doğrulmuş, kızın başındaki yaz-

manın ise kavak ağacının tepesinde olduğunu görürler. Bu durumu böyle müşahade ettikleri zaman, kız aralarından kaybolur. İşte o zamandan beri, burası ziyaret edilmekte ve secde kavak ismi de buradan gelmektedir.

11-Sümeri Ocağı

İlçenin batısında yer alıp, 29 km uzaklıkta bulunan Arslanşah köyü-Bağdere mahallesinin giriş kısmında, yolun kuzeyindedir.

Başta Arslanşah köyü olmak üzere, çevre köyler burayı kutsal yer olarak kabul etmektedirler. Kendisiyle görüştüğümüz kaynak kişi, 'Bir mezar olmamasına rağmen köylüler arasında burada bir evliyanın olduğu inancının oldukça yaygın olduğunu ifade etmiştir'.

Sümeri Ocağından çıkan su, şifalı kabul edilmekte, yaz-kış hiç azalmamaktadır. Gelen ziyaretçiler bu sudan içmekte, yıkanmakta, hatta evlere de götürülüp, okutularak şifa amacıyla hayvanlara bile içirilmektedir.

Bu mekânda bulunan meşe ağaçları da kutsal kabul edilmektedir. Kut-sallığından dolayı bu ağaçlar kesilmez, onlara zarar verilmez. Aksi takdirde ağaçlara zarar veren kişinin başına kötü bir iş geleceği, hiçbir işinin rast gitmeyeceği inancı yaygındır. Aldığımız bilgiye göre, 'Meşe ağaçlarından birini kesmeye kalkışan kişi gece uyuyamamış, rahatsız olmuş', başka bir rivayete göre; 'Bu ağaçlardan birisini kesen kişinin hanımı ertesi gün ölmüştür'. Yöre halkı burayı şu nedenlerden dolayı ziyaret etmektedir;

Sara hastası olanlar, yürüyemeyen ya da konuşamayan çocuklar, cin çarptığına inanılan hastalar, şifa bulmak amacıyla ziyaret ederler. Gelen ziyaretçiler, şifalı kabul edilen sudan içer, abdest alır, hatta bu suda yıkanır-lar. Ziyarete gelenler tarafından dilek tutulur, kutsal sayılan ulu meşe ağaç-larına ip bağlanır, ayrıca hastaların elbiselerinden yırtılarak bu ağaçlara bağlanır. Böylece, hastalıkların orada kalacağına, dileklerin gerçekleşeceğine inanılır.

Burada kurban kesilir, özellikle adak kurbanı olanlar buraya gelir. Kesilen kurbanın eti dağıtılır ya da pılav yapılır, gelen ziyaretçilere ikram edilir. Genellikle cumartesi günleri ziyaret edilir.

12-Tatlıgöze

Şebinkarahisar'a 27 km uzaklıkta bulunan Hocoğlu köyü sınırları içe-risinde olup, köyün yaklaşık olarak 500 m güneyine düşmektedir.

Halk arasında 'Tatlıgöze mevkiinde', savaşta şehit düşen bir dedenin olduğuna, buradan akan suyun şifa verdiğine inanılır. Suyu tatlı olduğundan dolayı, bu isimle anılır. Suyun çıktığı yerde meşe ağaçları mevcut olup, bu-raya gelenler bu ağaçlara çaput, ip bağlar ve dilek tutarlar.

Rivayete göre; 'Köyde sara hastası olan bir kadın, Tatlıgöze'den su al-mak için gider. Burada kadının sara hastalığı tutar. Oradaki dede, senin şifaya kavuşacağın yer, Avutmuş mahallesinde bulunan 'Merekler Evliyası',

oraya git der. Bu dede, kadına beyaz sakallı, nur yüzlü biri olarak görünür.' Köylüler, burayı şu amaçla ziyaret ederler:

- Felç geçiren, sara hastası olanlar, şifa amacıyla buraya gelir, bu sudan içerler ve şifa bulacaklarına inanırlar.

- Her hangi bir dileği olanlar, buradaki kutsal sayılan meşe ağaçlarına çaput, ip bağlar, dilek tutar, dileğinin kabul olması için dua ederler.

13-Yerli Kaya

Şebinkarahisar'a 13 km uzaklıkta bulunan Suboyu köyünün güneyine düşmektedir. Hiçbir özelliği bulunmayan sıradan bir kayadır.

Yerlikaya, çocuğu olmayan, düşük yapan kadınlar tarafından ziyaret edilmektedir. Ziyaretçiler kayanın etrafında dua okumak suretiyle üç, beş kez dönerler. Yine buraya eskiden hasta olan hayvanlar getirilir, bu taşın etrafında dolaştırılırdı. Günümüzde artık yaygın değildir.

14-Ziyaret Suyu

Şebinkarahisar'a 15 km mesafede bulunan Hasan Şeyh köyünde, 'Hasan Şeyh Türbesinin' 200 m batısında bulunmaktadır. Rivayete göre; 'Hasan Şeyh, namaz kılmak için abdest almaya gelir fakat su bulamaz. Asasını yere vurur ve bu su çıkar.'

Özellikle bir hastalık veya buna benzer bir dertten dolayı türbeyi ziyaret edenler, Hasan Şeyhin yerin yedi kat altından çağırarak getirdiğine inandıkları suyu içmeleri halinde şifa bulacakları inancı hâkimdir (Kara 2000: 418-419). Gelen her ziyaretçi, ziyaret suyundan su içer, abdest alır namaz kılar ve dua eder. Hatta bu suyla yıkananlar da vardır. Bunun için gerekli teşkilat köylüler tarafından yapılmıştır.

'Ziyaret suyu' adının verilmesi Hasan Şeyh Türbesine gelenlerin mutlaka bu suyu da ziyaret etmeleri gerektiği inancından dolayı olsa gerektir. Yöre halkından aldığımız bilgiye göre; 'Hasan Şeyh türbesini ziyarete gelenler, önce ziyaret suyuna gelir, şifalı olduğuna inanılan sudan içer, abdest alır, namaz kılar, daha sonra türbeyi ziyaret ederler. Ayrıca ziyaret suyu, cilt ve benzeri hastalıklara iyi geldiğine inanıldığı için, cilt ve kaşıntı gibi hastalıklara yakalananların uğrak yeridir.

C- Ziyaret Yerlerinin Değerlendirilmesi

1- Ziyaret Yerlerinin Özellikleri

Araştırmamızda görüldüğü gibi, fenomenolojik ve ontolojik olarak Şebinkarahisar'da ziyaret yerleri; mezarlar, türbeler, taşlar, ağaçlar, su kaynakları gibi değişik varlıklarda tezahür etmektedir. Bunların ziyaret yeri olarak bilinmesini sağlayan şey ise oralarda bulunduğu inanılan tabiatüstü fevkalade güçtür. Şu halde ziyaret yerlerini, fizik ötesi bu olağan üstü kutsal gücün tezahür merkezleri veya kaynakları olarak nitelemek gerekmektedir.

Bu mekânların kutsalla özdeşleşmesi veya kutsalın bizzat yer aldığı mekânlar olarak düşünülmesi, Dinler Tarihi açısından önem arz etmektedir. Burada üzerinde durulması gereken kısım halkımızın bu kutsallıkla bütünleşmeyi ve bu ziyaret fenomenini dindarlığının bir boyutu olarak göstermesidir. Dini fenomenolojide buna hierofani adı verilmektedir. Yani buna kutsalın tezahürleri denilmektedir. Bu açıdan insanlık, tarih boyunca çok sayıda hierofanilerle iç içe yaşamıştır. Bundan dolayı da kutsalın tezahürlerinin bulunduğu birçok sembol, mitoloji ve tabiatüstü varlıklar ortaya koymuştur. İşte mezar ve türbe ziyaretlerinin geri planında yatan ana sebep, bu mekânda bulunan şahsiyetlerin taşıdıkları kutsallıktan, ziyaretçilerin yararlanma istekleridir. Böylece birçok kişi, bu kutsal güce doğru yönelmekte ve ondan bir pay alarak probleminin çözüleceğine inanmaktadır (Aydın vd 2006: 114-115).

Şebinkarahisar yöresinde bulunan yatırların bir kısmı mimari özellik taşımayan çevrenin şartlarına göre inşa edilmiş, mezar yapılarıdır (Hasan Şeyh, Şeyh Süleyman, Üçler ziyareti, Şeyh Karaman, Ada Dede, Merekler Evliyası). Diğer bir kısmı ise üzerinde yapı olmayan, sade etrafı taşlarla çevrili açık mezarlardır (Şeyh Şerafettin, Kurt Dede, Burga Baba, Üryan Baba, Akçakoca, Haydar Baba)

Ziyaret edilen mezar ve türbelerde yatan zatların tarihi şahsiyetleri bilinmemekte olup, bir kısmının Anadolu'nun Türkleşmesinde önemli rol oynayan ve adına 'Horasan Erenleri' denen Veli zatlardan olduğu, bir kısmının ise savaşta şehit olduğu söylenmektedir.

Yörede ziyaret yerleriyle ilgili birçok efsane, menkıbe ve velilerin gösterdikleri kerametler anlatılır. Bu efsane ve kerametler o yerin önemini daha da artırmıştır. Menkıbe ve kerametlerin ana temaları ve motiflerinden bazıları şunlardır.

- a- Yatırın rüyada ilgili kişilere görünmesi (Hasan Şeyh, Körpınar Evliyası, Merekler Evliyası, Şeyh Sinan)
- b- Yerden su fıskırtmak (Hasan Şeyh)
- c- Dua yoluyla hastalıkları iyileştirmek (Hasan Şeyh)
- d- Öleceği zamanı bilmek (Burga Baba)
- e- Yatıra saygısızlık gösterenleri ve günah işleyenleri cezalandırmak (Arap Baba)
- f- Mezarını eşmek isteyenleri cezalandırmak (Burga Baba, Haydar Baba, Yeşilkapı Türbesi)
- g- Kısa sürede uzak yerlere gidip gelmek (Karaman Şeyh)
- h- Türbenin üzerinin örtülmesine izin vermemek (Şeyh Ahmet Dede)
- ı- Kısa sürede birçok iş yapma (Hasan Şeyh)

Yörede su, ağaç ve taş gibi tabii fenomenlerin de ziyarete konu olduğu görülmektedir. Bunların büyük bir çoğunluğu, ziyarete konu teşkil eden mezar motifine yakın olması ile kutsiyet atfedilmiştir. Çomaklı Babadaki

Sağızlık Ağacı, Sümeri ve Tatlıgözedeki meşe ağaçları; Hasan Şeyh'teki Ziyaret Suyu, Yeşil Türbedeki çeşme vb. bunlara örnek teşkil etmektedir.

2- Ziyaret Yerleri İle İlgili Amaçlar ve Yasaklar

Kendisinde olağanüstü güç olduğu kabul edilen ve çeşitli faydalar umularak ziyaret edilen kutsal yerlerin ziyaret edilme sebep ve amaçlarını incelediğimiz zaman, iki noktada toplamak mümkündür.

a) Maddi Menfaat Temini İçin Kutsal Yerleri Ziyaret

Bu tür ziyaretleri yapanlar aslında ziyaret yerinden direk olarak maddi bir şey istememekte, esas arzusunu Allah'a arz etmektedir. Ancak ziyaret ettiği yeri adeta isteğinin kabulü için bir aracı olarak kullanmaktadır. Zamanla ziyaret edilen yer, birinci plana çıkarılarak, her şeyi onun sağlayacağı inancı oluşmaktadır. İşte bu noktada bez ve çaput bağlama mum yakma, kurban kesme, ziyaret yerinde bulunan ve kutsal olduğuna inanılan suyu içme veya ağrıyan yerine sürme, mezarın yanında yatma gibi bir takım uygulamalar ortaya çıkmaktadır (Oymak 2009: 59).

Bu bağlamda yöredeki ziyaret yerlerine gidişle ilgili olarak hastalıklardan tedavi ve şifa amacı ilk sırayı almaktadır. Hastalıkların başında Sara hastalığı, cilt hastalığı felç hastalıkları, baş ağrısı vb gelmektedir. Hastalıkları tedavisinden başka, yağmur duası yapmak, dilek tutmak ve adak adamak, çocuğu olmayanların çocuk sahibi olması, çocuğu durmayanların çocuklarının yaşamasını sağlamak, konuşma yaşı geldiği halde konuşamayan çocukların konuşabilmesi, kötülüklerden korunmak gibi durumlar da ziyaret nedenlerindedir.

b) Manevi Maksatla Ziyaret

Kutsal yerleri ziyaret eden kişilerin bir kısmının ziyareti maddi amaç taşımayıp, sadece o mekânda dua etmek, Allah'a yalvararak manevi bir haz ve feyiz almak amacını taşımaktadır. Bu amaçla gelen ziyaretçiler, ziyaret yerinden veya yatırdan hiçbir şey talep etmemekte, taleplerini sadece Allah'tan beklemektedirler. Ayrıca bu kimseler başta Fatıha ve İhlâs Suresi olmak üzere bildikleri sureleri okuyup sevabını o zatın ruhuna bağışlarlar.

Ziyaret yerleri bu şekilde çeşitli amaçlarla insanları kendilerine cezp ettikleri gibi aynı zamanda insanları bazı şeyleri yapmaktan sakındırmakta ve ilişkilere bir takım sınırlamalar ve yasaklar koymaktadır. Bu sınırlama ve yasaklara uymayıp saygısızlık yapanlar ise her türlü felaket ve kötülüklerle karşılaşmaktadırlar.

Sınırlama ve yasaklamalardan bazıları; Türbenin yanında gayr-i ahlaki davranışlarda bulunmak, içkili olarak yakınından geçmek, yatırların aleyhinde konuşmak, define aramak amacıyla türbe veya mezara girip kazı yapmak, ziyaret yerinden odun veya dal kesip götürmek vb zikredilebilir.

3- Ziyaret Yerleriyle İlgili Usul ve Adaplar

Kutsalın bir tezahür biçimini yansıtan ve bundan dolayı pek çok amaçla ziyarete konu olan kutsal mekânlar, ancak belli usul, adap ve mensekler çerçevesinde ziyaret edilebilmektedir. Ziyaret öncesi ve ziyaret sırasında; Abdest almak, kadınların başlarını örtmesi, temiz giyinmek, Kuran-ı Kerim okumak, dua etmek, kurban kesmek, üç İhlâs, bir Fatiha okumak, dilek dilemek, adak adamak, mezarın etrafını dolaşmak, kutsal sudan içmek, kesilen adak kurbanı kanından adak adayan kişinin alınına sürmek, türbede uyumak, ağaca ve çalıya çaput ve bez bağlamak; Türbenin yanında iki rekât namaz kılmak, şükür duası etmek gibi işlemler yapılmaktadır.

Sonuç

Genel olarak ülkemizde, özelde ise araştırma sahamızda sıkça karşılaştığımız mezar, su, ağaç, taş gibi bir takım unsurları kapsayan ziyaret fenomeni, kutsalın bir tezahürü olarak kendini göstermekte ve yöredeki insanların dini-sosyal hayatları içerisinde halk dindarlığının önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Nitekim yöre halkı, kutsalın bir tezahürü olarak algıladığı bu tür unsurları, manevi bir feyz ve bereket kaynağı olarak kabul etmekte ve onları birçok maksatla ziyaret etmekte ve bu esnada pek çok dini pratiğe başvurmaktadır.

Araştırma alanımızda hatta günümüz Türk dünyasında ziyaret fenomeni adı altında teşekkül eden inanç, uygulama ve menseklerin temelini İslamiyet öncesi Türk inançlarına kadar uzandığını söylemek mümkündür. Araştırma konumuzdaki türbe ve mezar ziyaretiyle beraber ziyarete konu olan taş, kaya, su kaynakları vb. yaygın kutsallar ile Türklerin eski ve köklü inançlarından biri olan “atalar kültü” ve “yersub” inançları arasında kısmi de olsa bir bağ bulunmaktadır.

Sonuç olarak ziyaret yerlerinin, Türk toplumunun yaşadığı her coğrafyada önemli bir fonksiyon icra ettiğini söyleyebiliriz. Kültür tarihi açısından önemli malzeme olarak karşımıza çıkan kutsal değerler, insanların sıkıntı ve ümitsizlik durumlarında derman ve ümit kapısı olarak vazgeçilmez öneme sahiptir. Ayrıca bu tür kültürel değerler, o coğrafyanın vatan olma özelliğini de tescil etmektedir.

KAYNAKÇA

- ACUN Fatma (1997), “15. ve 16. Yüzyıllarda Şebinkarahisar ve Civarında Yerleşim Modelleri”, *Giresun Tarihi Sempozyumu*, İstanbul, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları.
- (2008), “Şebinkarahisar”, *DİA*, C. 38, İstanbul
- AKŞİT Ahmet (2000), “Şebinkarahisar Ve Civarında Akkoyunlu İzleri”, *Şebinkarahisar I.Tarih ve Kültür Sempozyumu*, İstanbul, Şebinkarahisar Belediyesi Yayınları.

- ATASAĞUN Galip (2006), "Ziyaret Fenomeni", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 21, Konya, 33-60
- ATİK Kayhan (2001), *Lütfi Paşa ve Tevarih-i Ali Osman*, Ankara
- AYDIN Mehmet vd (2006), *Konya Merkezdeki Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Fenomenolojisi Açısından Değerlendirilmesi*, Konya
- BİLGİLİ Ali Sinan (1989), *XVI. Asırda Karahisar-ı Şarki Kazası*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- CANBULAT Mehmet (2003), " Sığınma Psikolojisi ve Türbecilik", *Diyaret Aylık Dergi*, Sayı:150, Haziran
- ÇELİK Ali (1995), *İslam'ın Kabul veya Reddettiği Halk İnançları*, İstanbul.
- ÇETİNKAYA Bünyamin (2000), " Şebinkarahisarlıların Sahip Oldukları Tarihi ve Kültürel eserlerin Farkında Oluş Düzeylerinin İncelenmesi", *Şebinkarahisar I. Tarih ve Kültür Sempozyumu*, İstanbul, Şebinkarahisar Belediyesi Yayınları
- ÇİÇEK Rahmi (2000), "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Şebinkarahisar'ın Sosyal ve Ekonomik Yapısı", *Şebinkarahisar I.Tarih ve Kültür Sempozyumu*, İstanbul, Şebinkarahisar Belediyesi Yayınları
- DARKOT Besim (1977), "Karahisar", *İA*, MEB, C. VI, İstanbul
- DOĞAN D. Mehmet (1992), *Büyük Türkçe Sözlük*, Ankara.
- ELİADE Mircea (1991), *Kutsal ve Din Dışı*, Trc: Mehmet Ali Kılıçbay, İstanbul
- GÖKBEL Ahmet (1999), "Kangal Yöresinde Ziyaret Yerleriyle İlgili İnanç ve Uygulamalar", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 3, Sivas, 163-189.
- GÖKŞEN Cengiz (2000), "Şebinkarahisar Evliya Menkıbelerine Bağlı Olarak Anlatılan Efsanelerde Eski Türk İnançlarına Ait Motifler", *Şebinkarahisar I. Tarih ve Kültür Sempozyumu*, İstanbul, Şebinkarahisar Belediyesi Yayınları
- GÜNAY Ü., Harun GÜNGÖR, V. TAŞTAN, H. SAYIM (1996), *Kayseri ve Civarında Ziyaret ve Ziyaret Yerleri*, Kayseri
- GÜNGÖR Harun (2005), *Türk Bodun Bilimi Araştırmaları*, İstanbul
- İNALCIK Halil (1977), "Mehmed II", *İA*, MEB, C. VII, İstanbul
- KANDEMİR M. Yaşar (1993), "Ziyaret", *İA*, MEB, XIII, İstanbul
- KARA Ülkü (1999), *Giresun'da Adak İnanç ve Adak Yerleri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- KARA Yalçın (2000), "Şebinkarahisar'daki Türbeler ve Bunlara Ait Efsaneler", *Şebinkarahisar I.Tarih ve Kültür Sempozyumu*, İstanbul, Şebinkarahisar Belediyesi Yayınları
- KARPUZ Haşim (1989), *Şebinkarahisar*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları

- KESKİN Y. Mustafa (2004), "Gelenek ve Modern İlişkisi Bağlamında Türkiye'de Ziyaret Olgusuna Sosyolojik Bakış", *Dini Araştırmalar*, C. VI, Sayı: 18, Ankara, 89-102
- KESKİN Yahya Mustafa (1999), "Turhal, Yeşilyurt ve Sulusaray İlçelerindeki Halk Dindarlığının Bir Boyutunu Oluşturan Ziyaret İnanç ve Uygulamaları", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 4, Elazığ, 184-201
- KÖKSAL Hasan (1987), "İzmir ve Çevresindeki Yatırlar İle Bunlara Bağlı Olarak Yaşayan İnançlar", *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, C. IV, Ankara,
- KÜÇÜK Abdurrahman (1982), "Tercan ve Çevresindeki Adak Yerleri ve İlgili İnançlar", *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, C. IV, Ankara
- OKUTAN Hasan Tahsin (1949), *Şebinkarahisar ve Civarı*, Giresun
- OKUYAR Hikmet (1998), *Şebinkarahisar Sevdası*, Şebinkarahisar
- OYMAK İskender (1996), "Malatya ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri Üzerine Bir Araştırma", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 1, Elazığ, 287-300
- (2000), "Akçadağ ve Çevresinde Kutsal Mekân Anlayışı", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.5, Elazığ, 443-465
- (2002), "Gelibolu Yöresinde Ziyaret Fenomeni", *Dini Araştırmalar*, C. V, S. 14, 131-148.
- OYMAK İskender (2009), "Elazığ Merkez ve Çevresinde Ziyaret Yerleri İle İlgili İnanç ve Uygulamalar", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 14/2, Elazığ, 29-61
- ÖRNEKLERİYLE TÜRKÇE SÖZLÜK (1996), Ankara, IV, MEB
- ÖZCAN Koray (2008), "Anadolu'da Selçuklu Dönemi Yerleşme Tipolojileri II: Karahisarlar", *Milli Folklor Dergisi*, S. 77
- ÖZKAN İsa (1995), "Türkmenistan'daki Adak Yerleri ve Bu Yerlerle İlgili İnançlar", *İpekyolu Uluslararası Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri*, Ankara
- POLAT Kemal (2008), *Katolik Hıristiyanlarda Azizlik ve Azizler*, Ankara
- TANYU Hikmet (1967), *Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları., Ankara
- (1987), *Türklerde Taşla İlgili İnançlar*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara
- TATLILIOĞLU Durmuş (2002), *Türkmenistan'da Dini ve Tarihi Ziyaret Yerleri*, Sivas
- TURAN Osman (1973), *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, İstanbul
- UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı (1982), *Osmanlı Tarihi*, C.I, Ankara, TTK Yayınları

VARLIK M. Çetin (1989), "Akkoyunlular", *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, C. VIII, İstanbul, Çağ Yayınları

YURT ANSİKLOPEDİSİ(1982), "Giresun Maddesi", C. V, İstanbul, Anadolu Yayınları

YÜKSEL Ayhan (2003), *Giresun Tarihi Yazıları*, İstanbul, Kitabevi Yay.

YÜRÜDÜR-BULUT, Eren, İhsan (2000), "Tarihte ve Günümüzde Şebinkarahisar Şehri", *Şebinkarahisar I.Tarih ve Kültür Sempozyumu, İstanbul*

KAYNAK KİŞİLER

Âdem Demir, Ahırcık Köyü, 1971 doğumlu, ilkokul mezunu
Azmi Boyacı, Güvercinlik Köyü, 1962 doğumlu, lise mezunu
Celal Can, Hasan Şeyh Köyü, 1941 doğumlu, İlkokul mezunu
Erol Bayar, Hocaoğlu Köyü, 1968 doğumlu, Lise mezunu
Fatma Bayar, Hocaoğlu Köyü, 1943 doğumlu, okur- yazar değil.
Fikri Genç, Hasanşeyh Köyü, 1946 doğumlu, ilkokul mezunu
Hasan Coşkun, Dereköy- Karaoğul Mah., 1928 doğumlu, okur-yazar
Hasan Gedik, Buzkeçi Köyü, 1957 doğumlu, İlkokul mezunu
Hüseyin Bal, Hasanşeyh Köyü, 1944 doğumlu, İlkokul mezunu
İbrahim Karataş, Suboyu Köyü, 1947 doğumlu, İlkokul mezunu
İhsan Coşkun, Hasan Şeyh Köyü, 1954 doğumlu İlkokul mezunu
İslam Çelik, Dereköy- Subak Mah., 1943 doğumlu, İlkokul mezunu
Muhittin Abay, Bayram Köyü, 1956 doğumlu, İlkokul mezunu
Murat Çifçi, Bayram Köyü, 1941 doğumlu İlkokul mezunu
Mustafa Bayçifçi, Suboyu Köyü, 1954 doğumlu, İlkokul mezunu
Mustafa Gedik, Taççılı Köyü, 1936 doğumlu, Okur-yazar
Müzeyyen Yavuz, Aslanşah Köyü, 1954 doğumlu, İlkokul mezunu
Nebile Emir, Yeşilyurt Köyü, 1962 doğumlu, İlkokul mezunu
Nurettin Yavuz, Aslanşah Köyü, 1949 doğumlu, İlkokul mezunu
Orhan Bayar, Hocaoğlu Köyü, 1967 doğumlu, lise mezunu;
Recep Beyazıt, İlçe Merkezi, 1971 doğumlu, Lisans mezunu
Reşit Kibar, Şebinkarahisar- Avutmuş Mah. 1931 doğumlu, ilkokul mezunu
Rıza Yücel, Aslanşah Köyü-Bağdere Mah., 1954 doğumlu, ilkokul mezunu
Sadık Akkuş, Kınık Köyü, 1945 doğumlu, ilkokul mezunu
Salim Kılıç, Çağlayan Köyü, 1943 doğumlu, ilkokul mezunu
Salim Nal, Şebinkarahisar- Avutmuş Mah., 1933 doğumlu, ilkokul mezunu
Süleyman Bayar, Hocaoğlu Köyü, 1928 doğumlu, okur-yazar
Şerif Coşkun, Dereköy- Karaoğul Mah., 1940 doğumlu, ilkokul mezunu
Şerif Subaşı, Şebinkarahisar-Avutmuş Mah., 1931 doğumlu, ilkokul mezunu

Şebinkarahisar Ziyaret Yerleri

Şerife Yücel, Aslanşah Köyü-Bağdere Mah., 1960 doğumlu, ilkokul mezunu
Şükrü Bayar, Hocaoğlu Köyü, 1936 doğumlu, Okur-yazar
Vahdet Gedik, Yedi Kardeş Köyü, 1968 doğumlu, ilkokul mezunu
Yahya Coşkun, Dereköy- Karaoğul Mah., 1978 doğumlu, ilkokul mezunu
Yunus Yavuz, Ahırcık Köyü, 1960 doğumlu, ilkokul mezunu
Yüksel Emir, Yeşilyurt Köyü, 1962 doğumlu, lise mezunu
Zülfikar Boyacı, Güvercinlik Köyü, 1960 doğumlu, lise mezunu